
iz hrvatske (staro)kajkavske baštine

Izvorni znanstveni rad

UDK 811.163.42'282/373 : 801.5 (091) Mikloušić "18"

Primljeno 2017-11-28

Prihvaćeno za tisak 2017-12-18

GRAMATIČKO NAZIVLJE I LEKSIČKA POLIVALENCIJA U MIKLOUŠIĆEVU SYLLABUSU (1817.)

(Posvećeno 250. obljetnici Mikloušićeva rođenja)

Alojz Jembrih, Zagreb

Sažetak

Uz kratki osvrt o životu i djelu te skrbi za hrvatski jezik Tomaša Mikloušića (1767. – 1833.), autor u ovome radu, s leksičkoga motrišta predočuje Mikloušićev školski priručnik Syllabus vocabulorum Grammaticae Emmanuelis Alvari, in croaticam linguam conversorum. Budae typis regiae Universitatis Anno M.DCCCXVII. (1817).

Kao što je iz predočenih primjera u prilogu razvidno, Mikloušić je u tom svom priručniku pretočio latinsko gramatičko nazivlje u kajkavsko nazivlje i tako obogatio kajkavski jezikoslovni korpus istog književnog jezika. Budući da je riječ o knjizi iz koje su zagrebački đaci i drugi učili latinski jezik prema tradicionalnoj Alvaresovoj gramatici, o tom je autoru, također, u ovom radu riječ. Mikloušić je sve riječi koje je našao u Syllabusu (1817.) preveo na kajkavski jezik, potvrdivši još jednom svoju prijašnju opravdanu tezu da se kajkavski (horvatski) može dičiti plodnošću riječi, tj. bogatstvom izraza i značenja. Da je to doista tako, pokazuje ovaj rad.

Ključne riječi: latinski jezik; Emanuel Alvaris; latinska gramatika; kajkavski jezik; Tomaš Mikloušić

U povijesti hrvatske književnosti ime Tomaša Mikloušića (1767. – 1833.) relativno je dobro poznato. U hrvatskome jezikoslovlju spominje se kao kajkavski pisac 19. stoljeća dopreporodnog razdoblja, koji se zalagao za kajkavski književni izraz i koji je otklanjao, zajedno s biskupom Maksimilijanom Vrhovcem (1752. – 1827.), mađarsku jezičnu dominaciju nad hrvatskim jezikom.¹ U svojoj knjizi,

¹ Tomaš Mikloušić svjelost dana ugledao je 17. listopada 1767. u Jastrebarskom. Gimnaziju je pohađao u Zagrebu, a teološki studij u Pešti. Vrativši se 1790. u Zagreb, bio je određen za kapelana u župi Pod Okićem i Plešivici. Godine 1795. ulazi u službu profesora gramatike latinskoga jezika u zagrebačkoj arhigimnaziji, a 1799. predaje i poetiku do 20. siječnja 1805., kad je

koju možemo nazvati i prvom sintezom hrvatske književnosti na hrvatskokajkavskome jeziku (1821.), *Izbor dugovanj vsakoverstneih za hasen i razveselenje služječeh*, Mikloušić je zapisao autobiografski podatak u kojemu navodi kako je još za boravaka na studiju u Pešti 1787. bio svjedokom osnivanja mađarskoga društva koje je nastojalo svoj mađarski jezik *osvetlati i izvisiti*. U tome je nastojanju to društvo imalo materijalnu podršku mecena i ljubitelja svoje domovine, pa se mađarski jezik ubraja među prve u Europi na kojem se mogu prikladno obavljati svi poslovi duhovni, svjetovni i državni.² Stoga Mikloušić pita, *zakaj to isto biti ne bi moglo i s horvatskem, koj pred vnogemi s plodnostjum rečih dičiti se more?*

Mikloušićevu jezičnu zauzetost razabiremo još na nekoliko mjesta u njegovim djelima. Držim da nije suviše i ovdje to predočiti. Riječ je o djelima koja su današnjem studentu, učitelju i drugima dostupna samo u NSK u Zagrebu ili kojoj većoj gradskoj ili samostanskoj knjižnici u sjevernoj Hrvatskoj.

Da bi upozorio na leksičko bogatstvo *horvatskoga* jezika kojim se može sve reći, prevesti i napisati, a upravo se po tome *horvatski* jezik može pred mnogim jezicima dičiti, Mikloušić će to ovako u svojem *Stoletnom kalendaru* (1819.) reći: (...) *naj pako kojgoder drugoga jezika znanec kakovo govorenje iz dijačkoga* (latinskoga, *nap. m.*) *vu svoj jezik prenese, nigdar tak složno, skoro od reči do reči, kak Horvat vu svoj jezik toga včinil ne bude. Ne li anda vredno ovakov jezik preštímavati* (cijeniti, *nap. m.*), *obdelavati* (dotjerivati, *nap. m.*), *ter kaj više knjig u takovem van na svetlo davati?*³ Mikloušić se zalagao da se pojedine riječi pišu korijenskim pra-

preuzeo župničko mjesto u Pušći, a već 4. ožujka iste godine odlazi na župu u Stenjevec, gdje ostaje sve do srpnja 1830. Tada odlazi na župu u svoje rodno mjesto Jastrebarsko, u kojem se je ugasio njegov plodan svećenički i knjižvni život 7. siječnja 1833. O Tomašu Mikloušiću, s gledišta najnovijih vrednovanja, vidi u časopisu *Hrvatsko zagorje*, VII., br. 2, Krapina, 2001., 5- 111: Alojz Jembrih, *Tomaš Mikloušić i njegovo djelo*; Mijo Korade, *Neke značajke duhovnih izdanja župnika Tomaša Mikloušića*; Ivan Cesarec, *Dramsko-scenski rad Tomaša Mikloušića*; Stjepan Hranjec, *Mikloušićeva prirečja*; Mirko Ivanjek, *Tomaš Mikloušić u kontekstu bibliografskoga rada u 18. i 19. stoljeću*; Denis Peričić, *Mikloušić i Krleža*. Vidi još: Ivan Cesarec, *Dramsko-scenski rad Tomaša Mikloušića (1767.-1833.) u kontekstu starije kajkavske drame*, Hrvatsko -zagorsko književno društvo Klanjec 2008.

² Tu Mikloušić aludira na narodni jezik, jer se još uvijek ti poslovi u Europi obavljaju na latinskom jeziku. Drugim riječima, on želi afirmirati *horvatski* (kajkavski) jezik kojim bi se to isto činilo kao što to čine Mađari. Prema tome, Mikloušić je preteča uvođenja narodnog hrvatskoga jezika u javnu (državnu) uporabu što je kasnije uspjelo 23. listopada 1847. Ivanu Kukuljeviću Sackinskom govorom u Hrvatskom saboru. Vidi: Alojz Jembrih, *Hrvatski jezik u Hrvatskom saboru*. U: *Hrvatsko slovo* (24. XI.) Zagreb, str. 12-13.

³ Potpuni naslov glasi: *Stoletni kalendar iliti dnevnik stoletni horvatski do leta 1901 kazuči po Tomašu Mikloušiću, plebanušu vu Stenjevcu ispisan i na svetlo van dan. Vu Zagrebu, složeni i pritiskan u Novoselskoj slovarnici. M. DCCCXIX.*, citat na str. III.-IV. Pretisak s pogovorom priredio Alojz Jembrih izd. Poduzetnički centar Jastrebarsko d.o.o i EKO Sveta Jana, Jastrebarsko 2006.

vopisom. U istom *Stoletnom kalendaru* (1819.) on ističe da se riječi trebaju pisati: *nahadyam* (nahađam), ne pako *nahagyam*, *rodyen* (rođen), ne pako *rogyen*, jer korijenske su riječi: *hoditi*, *roditi*, a ne *hogiti*, *rogiti*. Također kaže da *k pravopisanju spadaju takaj osebujno nadslovki* (nadslovni znakovi, dakle akcenti), koje nitko ne rabi zbog neznanja. Zato će Mikloušić *ako Bog dopusti zdravje*, napisati jednu *malu horvatsku slovnicu*, koju će *z vremenom na svetlo van dati*. Tu je želju ponovio još jednom 1822. kad je iznova objavio igrokaz Matije Jandrića (1778. – 1828.) *Ljubomirović ili Prijatelj pravi*, i *Matijaša grabancijaša* Tituša Brezovačkoga (1757. – 1805.): (...) *Želim ja i više spodobneh dugovanj* (stvari, nap. m.) *van dati; osebujno jeden rečnik i slovnicu slavnoga jezika našega*. Kao da mu je pred očima bio onaj primjer iz Pešte kad su Mađari prišli, uz pomoć svojih domorodaca, izgrađivanju svojeg jezika izdajući i rječnik, Mikloušić slično govori, naime, za njegovo željeno ostvarenje treba *više skup složneh domorodcev i veliki strošek*, zato nagovara *k poslu ovomu vse slavne domorodce i Domovine ljubitelje*, jer *složno posluvanje vsa najtežeša opraviti more* (složan rad može i najteže stvari učiniti).

Budući da Mikloušić nije objelodanio ni rječnik niti slovnicu slavnoga jezika našega *horvatskoga*, ipak je iza sebe ostavio djelo koje itekako ima veze s tim istim jezikom. Naime, kao gimnazijski profesor zagrebačke arhigimnazije, u kojoj je djelovao deset godina (1795. – 1805.), poučavajući mladiće latinski jezik, priredio je i objavio udžbenik pod naslovom: *Sayllabus vocabulorum Grammaticae Emmanuelis Alvari, in croaticam linguam conversorum. Budae typis regiae Universitatis Anno M. DCCCXVII.* (1817.). Knjiga obuhvaća 224 stranice. Prije nego se pobliže zadržim na tom Mikloušićevom djelu, držim da je opravdano reći nešto i o piscu koji se u naslovu djela spominje. Riječ je o Portugalcu *Emanuelu Alvaresu* (Alvarez, Alvarus, Alvaro) rođenom 1526. u Ribeiri na Madeiri. Kao član isusovačkoga reda bio je rektor u kolegijima u Coimbri i Evori gdje je i umro 1582. U sustavu isusovačkih gimnazija diljem svijeta postao je poznat po svojoj latinskoj gramatici koja je stoljećima bila temeljni udžbenik latinskoga jezika: *De institutione grammatica libri tres* (Lisabon, 1572.). Ta je gramatika, tijekom stoljeća, u različitim europskim zemljama, doživjela preko 400 različitih izdanja: normalnih, skraćenih i prerađenih kao i prevedenih na narodne jezike. Posljednje potpuno izdanje Alvaresove gramatike tiskano je u Parizu 1859.⁴ U izvornim ili

⁴ Dovoljno se prisjetiti da su u Trnavi od 1738. do 1769. tiskom objelodanjena 32 različita izdanja Alvaresove latinske gramatike među njima i *Syllabus vocabulorum Grammaticae (...) vernaculas Hungaricam et Slavonicam conversorum* (1703., 1717., 1731., 1733.). Vidi: Aloysius Zelliger, *Pantheon Tyrnaviensis. Bibliographicam continens recensionem operum typis tyrnaviensibus aa. 1578 – 1930. editorum, iconibus nonnullis, Tyrnaviae, 1931.*

prerađenim izdanjima ta je gramatika i u Hrvatskoj višeput objavljivana.⁵ U isusovačkim gimnazijama (do 1773.) u hrvatskim zemljama: u Dubrovniku (osn. 1604.), u Zagrebu (1607.), na Rijeci (1627.), u Varaždinu (1636.), u Osijeku (1687.), u Slavonskoj Požegi (1698.), u Splitu (1722.) i Petrovaradinu (1729.), Alvaresova latinska gramatika bila je u uporabi u svim razredima (1. – 6.). Uostalom, čitamo u *Izvješću* varaždinske gimnazije iz 1774./75. da je u početnom razredu (tzv. principia) Josip Bukovec učenicima tumačio prema propisanim *Osnovama latinskoga jezika Emanuela Alvaresa* na njemačkom i hrvatskom jeziku (...), učenike je usmjeravao vježbama prikladnim za prethodno zadani cilj, a istima je u tome ukazivao na školskog autora prevodeći na domaći jezik kad je to smatrao prikladnim.⁶ Prva preradba Alvaresove latinske gramatike u sjevernoj Hrvatskoj tiskana je u Zagrebu 1726. i sadrži 64 stranice s naslovom: *Syllabus vocabulorum grammaticae Emmanuelis Alvari e Societate Jesu. In Illyricam, sive Croatis et Sclavonibus vernaculam conversorum ... Zagrabiae. Typis Joannis Bartholomaei Pallas*. Riječ je o udžbeniku koji, uz latinski tekst, ima hrvatski kajkavski tekst, a sadrži: a) *De generibus nominum*, b) *De nominum declinatione* i c) *De verborum praeteritis et supinis*. Tu se, uz kratka pravila, u svakom dijelu daje mnogo primjera riječi svrstanih po rodu, po deklinaciji i konjugaciji glagola s njihovim preteritima i supinima. Svi su primjeri riječi predočeni u hrvatskom jeziku kajkavske osnovice.

Uz Mikloušićevu preradbu *Syllabusa* iz 1817., treba reći da je on već u prvom izdanju iste knjige, objavljene u Zagrebu 1796., proširio znatno originalni materijal i pohrvatio dosljedno latinsku terminologiju.⁷ U drugom je izdanju, o kojem je ovdje riječ, učinio to u mnogo opširnijem opsegu. Stoga ćemo na njegovim primjerima moći vidjeti ono što je i sam govorio da se *horvatski jezik more dičiti s plodnostjum rečih*.

Mikloušić je u kratkom tekstu (predgovoru) obavijestio učenika korisnika svojega *Syllabusa* riječima: *Knižice ove hasen i potreboču čtenje kazalo bude. Pred petdesetimi i više leti spodobna, nego namerom na starinsku Emanuela Alvari Slovnicu, na svetlo je izišla. Vezda vu drugačkom pokazu sadašnji Slovnici prilagođena van daje se. Trud i posel, kojega imal sem, vam domorodni sini, serčeno prikazujem. Napredek vas bude zadovoljna plača truda mojega, zdravi ostanite.*

⁵ Vidi: Vjekoslav Štefanić, *Prilog za sudbinu Alvaresove latinske gramatike među Hrvatima*, Vrela i prinosi. Zbornik za povijest isusovačkoga reda u hrvatskim krajevima, br. 11, Sarajevo, 1940., 12-34.

⁶ O tome vidi: Alojz Jembrih, *Isusovački dokument jednog vremena*, Varaždinski glasnik (13. kolovoza, 1998.), Varaždin, 1998., 14-15.

Dajem v Zagrebu dan 1. Maloga travna 1796.^{7a}

T. M. P. G. (Tomaš Mikloušić, profesor gramatike)

Syllabus započinje naslovom: *Znamenuvanje rečih dijačkeh, koje vu slovnici ili gramatiki dijački potrebuju se*. Slijedi gramatičko nazivlje latinsko i horvatsko: *Littera – slova, syllaba – slovka (slog), vocalis – samoglasnik, consonans – skupglasnik, dyphthongus – dvojglasnik, accentus – nadslopek*. Akcenti su: *gravis – ležeći (`), acutus – ošter (´), circumflexus – zavernjen (^)*.^{7b} *Ime(nica)* može biti: *substantivum – samostavno, adjectivum – pridavno, proprium – lastovito, appellativum – obćinsko, collectivum – skupno, interrogativum – pitajuće, relativum – sponmjivo, redditivum – odgovorno, possessivum – ladavno, patrium – narodovno, gentile – narodno, partitivum – razreditelno, numerale – brojno, cardinale – glavno-brojno, ordinale – redo-brojno, distributivum – razdelitelno, diminutivum – pomenjšljivo, defectivum – pomenjkajuće, anomalum, irregulare – nenaredbno, simplex – prosto, compositum – zestavljeno*. Potom slijede zamjenice s latinskim i horvatskim nazivljem.

Pronomen – zaimе: primitivum – započetno, derivativum – ispeljano, personale – osobno, demonstrativum – pokazuće, relativum – prinošno, possessivum – ladavno, gentile sive patrium – domorodno, reciprocum – povračljivo, interrogativum – pitajuće. *Nominis proprietates – imena lastovitosti: articulus – spolnik, genus – spol: masculinum – muški, foemininum – ženski, neutrum – neznani*. *Numerus – broj, numerus singularis – jedinobrojni, numerus pluralis – večbrojni*. *Deklinatio – premenjanje, casus – padanje*. *Nominativus – padanje prvo, genitivus sive patrius – padanje drugo, dativus vel dandi – padanje treće, accusativus, sive accusandi – padanje četerto, vocativus, vel vocandi – padanje peto, ablativus – padanje šesto*. *Comparationes, gradus – prispodabljanja, stupaj: positivus – prvi položitelni, comparativus – drugi razsuditelni, superlativum – trejtji*

⁷ Naslov prvog izdanja glasi: *Syllabus vocabulorum grammaticae Emmanuelis Alvari in croaticam linguam conversorum. Zagrabiae. Typis Noszelianis MDCCXCXVI*. Uostalom, Mikloušić je u svojoj knjizi *Izbor dugovanj ...* (1821.) pišući o sebi, naveo da je *vu dijačkeh* (latinskih, nap. m.) *školah zagrebečke 10 let navučitel*, i da je 1796. *mali rečnik (Syllab. vocab.) za potreboču svojeh dijakov vun dal*. *Izbor dugovanj* za pretisak s pogovorom priredio Alojz Jembrih, izd. Kajkaviana, Donja Stubica 2009.

^{7a} Ta godina suponira godinu prvog izdanja *Syllabusa*, no možda je te godine drugo izdanje napisao pa je čekao (21 godinu) prigodu da knjigu objavi tek 1817. Uostalom i sam kaže da *knjigu u drugačkom pokazu sadašnji slovnici prilagođen van daje*, što znači da je doista riječ o drugom izdanju.

^{7b} Grafičke znakove akcenata ja sam ovdje dodao, Mikloušić ih ne navodi u grafičkom obliku.

izvišiteljni. Verbum – *vremeno-reči*, Species verbi – *fela vremeno-reči*: *personale – osobna*, activum – *čineče*, passivum – *terpeča*, neutrum – *srednja*, commune – *občinska*, deponens – *postavna*, impersonale – *neosobna*, substantivum – *pomoćljiva*, perfectum – *zveršena*, meditativum – *premišlavajuća*, frequentativum – *ponavljajuća*, diminutivum – *pomenjšavajuća*, simplex – *prosta*, compositum – *zestavljena*, primitivum – *započetna*, derivativum – *ispeljana*, irregulare – *nena-redna*, anomalum – *pomenjkajuća*. Proprietatis verbi – *lastovitosti vremeno-reči*: *persona – osoba*, conjugatio – *pregibanje*, modus – *način*. Modus – *načini*: *indicativus – kažući*, *imperativus – zapovedajući*, *optativus – želejući*, *conjunctivus – vezući*, *infinitivus – nezvrešeni*, *potentialis – mogući*, *permissivus – dopustajući*, *finitus – zveršeni*. Tempus – *vreme*: *praesens – vezdašnje*, *imperfectum – polprešestno*, *praeteritum perfectum – zevsem prešestno*, *plusquam perfectum – zdavna prešestno*, *futurum – buduće*, *supinum – ležeća reč*, *gerundium – obnašna reč*, *participium – delnikoreč*, *praepositio – predstavek*, *adverbium – pristavek*, *interjectio – medstavek*, *conjunctio – veznik*.

Usput bih spomenuo da je Tomaš Mikloušić u rukopisu ostavio i *latinsko-hrvatsku gramatiku* u kojoj je metajezik hrvatski.⁸ Pisana je u obliku pitanja i odgovora. Evo nekoliko primjera iz te gramatike. Kaj je pri svakom substantivumu paziti? *Odg.* Mora se paziti 1. kojega je genuša, ali spola? 2. kojega numeruša? 3. kojega kazuša? 4. koje deklinacije? Odkud se spozna, kojega je genuša? *Odg.* Iz dijačkoga artikuluša. Ako ima pred sobum *hic*, je muškoga spola iliti generis masculini. Ako *haec* je ženskoga spola iliti generis foemini. Ako *hoc* je neznanoga spola iliti generis neutrus. Kaj je kazuš? *Odg.* Ne drugo nego menjanje zadne Syllabe nominativuša. Kuliko je kazušov? *Odg.* Šest: *nominativus, genitivus, dativus, accusativus, vocativus, ablativus*. Kuliko je numerušov? *Odg.* Dva, naimre *numerus singularis i pluralis*. Kaj je numeruš *singularis*? *Odg.* Koj samo jedno dugovanje; kakti *Hic Dominus*, ov gospon. Kaj je *numerus pluralis*? *Odg.* Koj više dugovanjih; kakti; *Hi Domini*, ovi gosponi. Kad je bilo govora o prvoj deklinaciji u latinskom jeziku, onda je glasilo pitanje: Koja dijačka nomina na pervu deklinaciju spadaju? *Odg.* Ona, kojeh *nominativuš dokanča* se na *a*, *genitivuš* na *ae*; kakti *Musa, Musae*. itd.

Budući da nas ovdje zanima leksičko blago Mikloušićeva *Syllabusa* (1817.), točnije, njegova polivalencija pod kojom podrazumijevam višeznačnost jedne latinske riječi kojoj Mikloušić dodaje više hrvatskih značenja, držim da taj predočeni popis neće zamarati čitatelja, već pokazati kajkavsko leksičko bogatstvo –

⁸ Rukopis njegove gramatike pohranjen je u Arhivu HAZU, Zagreb, sign. II. a. 11.

pravu riznicu riječi. Dakako, neću navoditi sve primjere, već samo, prema izboru, one kojima su dodana dva ili tri hrvatska značenja. Dakle, *Syllabus* (1817.) donosi popis latinskih riječi, s hrvatskim prijevodom, koje se nalaze u Alvaresovoj gramatici; imenice razvrstane po rodu i deklinaciji, te glagoli po konjugaciji. Zato Mikloušić i počinje s naslovom:

Nominum prima Declinatio – *Imen pervo premenjanje*: Musa, ae – *popjevka, pesma, pojka, vila*. Famula, ae – *službenica, sluškinja, dekla*. Socia, ae – *pajdašica, drugarica*. Custodia, ae – *straža, čuvanje*. Provincia, ae – *deržava, orsag*. Ancilla, ae – *dekla, sluškinja, službenica*. Culpa, ae – *pregreška, krivnja*. Sera, ae – *klučeni-ca, zaklop, lokot*.

Secunda declinatio – *Drugo premenjanje*: Lectus, i – *postelja, greda*. Humerus, i – *rame, pleča*. Ager, agri – *polje, njiva, mehkota*. Magister, i – *mešter, tvornik*. Palium, ii – *kepenjek, plašč*. Poculum, i – *kupa, kupica*. cubiculum, i – *spalnica, komora, hiža*.

Tertia declinatio – *Trejtje premenjanje*: Dulcor, oris – *sladkoča, slast*. Actor, oris – *činitel, opravitel*. Lampas, adis – *svetnica, lampaš*. caupo, enis – *kerčmar, oštariaš*. Hospes, itis – *gospodar, gost*. Moles, is – *žmehčina, težina*. Clades, is – *razboj, razbita vojska*. Caedes, is – *pomor, ražanje, morenje*. Sedes, is – *sedilnica, sedališče, stolec*. Aedes, is – *hiža, stanje*. Vepres, is – *ternje, ternski germ*. Caput, itis – *glava, poglavje, početek*. Crimen, inis – *greh, pregreška, krivnja*. stema, atis – *pleme, koleno, rod*. Foedus, eris – *mir, pogodba, zavez*. Ligamen, inis – *zavez, vezilo, vezica*. Aenigma, atis – *zganka, pitanje šegavo*. Cadaver, eris – *mertvo telo, mercina*. Funus, eris – *sprevod, pokop*. lenimen, inis – *zlehkotenje, polehčica*. Cubile, is – *spalnica, hiža za spanje*. Monile, is – *zlatni lancek, đund, klaruš*. Dentale, is – *plužnica ili drevo na kom orno železo stoji*. Humerale, is – *naramek, opleček, peča mešna*. Conclave, is – *skrovnna hiža, komora*. Equile, is – *konjarnica, štala za konje*. Vectigal, alis – *mostovina, plača od vožne, dača, podanek*. Animal, alis – *živinče, marše*. Lacunar, aris – *podkap, iliti med rožanicami i stenum prostor*. Laquear, aris – *persnice, sleme*. Lupanar, aris – *burdelnica, nepoštена hiža*. Exemplar, aris – *pelda, ogleđ*. Oville, is – *ovčarnica, čredilnica*. Unedo, onis – *divjačica, divja jabuka*. Supellex, ectilis – *pohišstvo, pratež, rubenina, ruho*. Ars, artis – *meštarija, tvor, znanstvo*. Metropolis, is – *stolni glavni varaš*. Poesis, is – *vitiznanstvo, pesmo-tvor-nost, peta škola*. Syntaxis, is – *skupslaganje, četerta škola*.

Quarta declinatio – *Četerto premenjanje*: Artus, us – *vud, kotrig*. Lacus, us – *jezerišče, mlaka*. Portus, us – *brodišče morsko, struga*. Specus, us – *jama, duplo*. Oduratus, us – *dišanje, pridihavanje*. Tactus, us – *tikanje, dotikavanje*. Gestus, us – *kretanje ruk i tela mahanje*. Currus, us – *kola, voz, kočija*. Venatus, us – *lov, lovina, jagarija*. Luxus, us – *razsipnost, razvuzdanost*. Sinus, us – *naručaj, nadra*. Item *morski zatok*. Rictus, us – *rganje, zrigavanje*. Planctus, us – *plač velik, nare-*

kuvanje. Gemitus, us – *zdihavanje, javkanje, ječanje, skućanje*. Senatus, us – *večništvo, večnospravišče*. Kod iste deklinacije nalazimo i ovakve opise: Iris, idis, os – *puga, luk nebeski*. 2. *modri lilium*. 3. *Taumantiaševa kći, poslušnica ali poslenica bogov vu zleh i hudeh dugovanjih, kakti Merkuriuš je posel iliti poslenik vu dobreh*. Thais, idis – *glasovita bludnica iliti kurva vu Ateni varašu, od koje Menander jeden igrokaz je napravil; veli se Non bene lasciva mista est cum Thaide Pallas. To jest: Ne dobro, z nečistum Taidum skup slažeš se Pallas. Mudrost i praznost / Nimaju skup znanost*. Melampus, odis – 1. *Amitaonov sin, Argivski prorok i vračitel, otud 2. trava koja zmešanu pamet i mozđane vrači, zove se*. 3. *Akteonov pes, koji z drugem Akteona gospodara od Diane kaj ju je v lovu budući kupajuč zapazil, na jele-na obernjenoga je podrapal*. Pallas, adis – *božica navukov, vojske i mudrosti, kći Jupitera iz mozđanov porođena*. 2. Pallas, ntis – *sin Evandra kralja*.

Quinta declinatio – *Peto premenjanje*: Species, ei – *fela, verst, spodoba*. Spes, ei – *ufanje, nadejanje*. Facies, ei – *obraz, obličaj, pokaz*. Caries, ei – *červojedina, gnjilina dreva*. Durities, ei – *tverdina, okornost*. Ingluvies, ei – *putača živadčeta ali ptice; požirak; požerljivost*. Potom slijedi popis pridjeva prema deklinaciji: aegrotus, a, um – *betežen, nemočen, a, o. argutus, a, um – šegav, muder, bistropameten, a, o. astutus, a, um – podmajen, prežgan, šegav, a, o. prosper, a, um – srećen, čestit*. macer, cra, um – *meršav, suharljiv, mleden, a, o. alacer, is, e – berz, hiter, đerđen, frišek, a, o. gravis, e – žmehek, težek, omašen, a, o. vilis, e – zahitjen, priprost, malovreden, neštiman, a, o. exilis, e – lehkek, tenek, mal, a, o. tenius, e – tenek, mal, ridek, a, o. amens, tis – pomamljen, lud, manen, mahnit, zvun pameti*. atrox, ocis – *nemil, žestok, a, o. demens, tis – nepameten, manen*. iners, tis – *len, tup, slab, mlahav, a, o. discors, dis – nesložen, neskladen, a, o. prudens, tis – pameten, muder, a, o. audax, acis – đerđen, serčen, koražen, a, o. praesens, tis – sadašni, vezdašni, ovdešni, nazočni, a, o. petulans, tis – hincliv, prokšen, a, o.*

Slijede potom rodbinska, zemljopisna imena, te imena grčkih bogova, božica i vila, rimskih pjesnika. Evo takvih nekoliko. Juno, onis – *božica kraljstvih i bogatstva, Jupitra žena i sestra*. Ceres, eris – *božica šitka i tega*. Venus, eris – *božica lepote*. Napeae, arum – *vile dolic i travnikov*. Oreades. adum – *vile gor, gorske*. Salamacis, is – *vila koja je našla Hermafrodita, Merkuriuševoga i Venuševoga sina kupajuč i njega obimljuč je boge prosila, da bi obodva jedno telo postali. I tak včinjeno je, odovud Hermafrodituš obodvojega spola telo znamenuje*. Clio, us – *božica, vila, ali pesmoznankinja koja viteške čine poji*. Euterpe, es – *vitiznankinja jedna zmed devet, znajditelica šipušarije*. Uranie, es – *vila zvezdoznankinja*. Od zemljopisnih naziva izdvojio bih: Ister, ri – *Dunaj, veliki glasoviti potok*. Tibiscus, i – *Tisa, vugerski potok*. Savus, i – *Sava, potok horvatski koji iz Kranjske zemlje izhađajuči, gornju i donju Šlavoniju preteče i pri Belgradu vu Dunaj steče se*. Morava, ae – *Moravije potok, od kojega cela deržava ime vleče*. Tiberis, is – *potok pri Rimu teku-*

či *vu morje Toskansko*. Carpathus, i – *najvišeša gora vu Vugerski zemlji*. Vesuvius, ii – *gora vu Kampaniji, četiri mile od Neapoliša, plodna z goricami, koje verhunec ogenj hita*. Rhodos, i – *glasovito međimorje menše Azije na morju sredozemljenom, glasovito od pilja ili kolosuša 70 laktov visokoga*. Parus, i – *međimorje na Aegeanskom morju, glasovito od prebeloga mramora*. Patmos, us – *malo međimorje na Aegeanskom morju, gde sv. Januš je vu olju bil kuhan i knigu viđenjih skrovneh popisal* (Ivanova Novozavjetna knjiga Otkrivenja-Apokalipsa, nap. m.). Melite, es – *međimorje na morju sredozemljenem med Afrikum i Sicilium z medom preobilno*. Pariis, orum – *Paris glasoviti i poglaviti varaš Francuske zemlje*. Illiricum, i – *veliko Slavensko kraljevstvo koje 16 drugeh vu sebi broji*. Belgium, ii – *dolnja nemška zemlja 17 državih na tri ladavčine razdelenih imajuča, sedem zmed njih čine skupladanstvo Batavsko, ostaleh 10 je razdeljeno med Francuze i Austrijance*. U Syllabusu slijede potom imenice koje su muškoga i ženskoga roda kao na primjer: Bos, ovis – *vol, krava*. Juvenis, is – *mlad, mlada, mladenec, deklíč*. Civis, is – *varašan, ica, purgar, purgarica*. Comes, is – *drug, arica; tovaruš, ica; pajdaš, ica; grof, grofica*. canis, is – *pes, cucek, kusa*. Sus, uis – *prasec, prasica, svinja*. Conjux, ugis – *tovaruš, ica, muž, žena*. Artifex, icis – *mešter, delavec, tvornik, tvornica*. Exul, ulis – *pregnanec, pretiranec muž ali žena*. Interpres, etis – *tolnačnik, muška ali ženska glava*. Slijede potom nazivi rijeka, planina, mora, gradova i država; poetska imena- imena pesmočinov kao što su: Illias, adis – *Homeruša pervoga najglasovitešega gerčkoga vitiznanca iliti pesnika od Iliuma ali troja varaša knjige*. Aeneis, idis – *knige Virgiliuša najglasovitešega dijačkoga pesnika od Aeneaša vođe i Troje njegove domovine*. Thyestes, ae – *Sin Pelope i Hipodamije od kojega Seneka je napravil tragediju ili žalostni igrokaz koji dijački zove se Thyestes*, is. Ajax, acis – *najjakši za Akileješem gerčki vitez, od kojega Sofokleš glasovitu tragediju je popisal*. Paenulus, i – *dečak iz Kartage od oca Penuša vkraden od kojega Flautuš jednu komediju ili igrokaz je napravil*. Persa, ae – *divojka snubljená od koje je jeden Plautušev igrokaz*. Adelphi, orum – *igrokaz Terencijušev*. Hecira, ae – *Terencijušev igrokaz*. Syllabus navodi nazive drveća: Pinus, i vel us – *smrek*. Cipressus, i – *ciper*. Sambucus, i – *bezg*. Amigdalus, i – *mandala*. Cerasus, i – *črešnja*. Morus, i – *murva*. Malus, i – *jabuka*. Pirus, i – *hruška*. Prunus, i – *sljiva*. Abies, etis – *jelva*. Oleaster, i – *divja olika*. Dumus, i – *germ*. Spinus, i – *ternula*. Rubus, i – *kupina*.

De Generibus Nominum, quae ex terminatione cognoscuntur. Od spolov imen koji po izhađanju spoznavaju se: Panthera, ae – *heus, ris, pard samica*. Ala, ae – *kreljut, perut, krilo*. Aula, ae – *dvor, dvorišče*. Stigma, atis – *znamenka, prižgano znamenje*. Toreuma, atis – *dubotvor, zrezana stvar, drakslarsko delo*. Poema, atis – *pesma, pesmenje, pesmočin*. Symptoma, atis – *betegonapad, nadšestek, koji k betegu pribija*. Phlegma, atis – *bljutavina, močvar i sline tela*. commun. šljajm. Peristroma, atis – *stenozaslon, karpin, vulgo spaler*. Musice, es – *igroznanstvo,*

složnoglasje. Poetice, es – *vitija, vitiznanje, pesmoznanstvo, pesmenje*. Rhetorice, es – *leposlovnost, blagorečnost*. Ode, es – *fela pesmoznanja ili vitije vitiznanstva*. Guttur, uris – *gerlo, gut*. Furfur, uris – *poseje, mekine*. Res, ei – *dugovanje, stvar*. Limes, itis – *međa, meja*. Vestis, is – *oprava, haljinje, pratež*. Ravis, is – *grambavost, hrebavost, muklost gerla, piskutlivost*. Aqualis, is – *vodenar, zajimač, herg*. Fustis, is – *kihača, ošček, ščap*. Callis, is – *pertina, putina, trenput*. Vectis, is – *zasunj, zapora, zavora*. Mos, oris – *navada, šega, običaj*. Dos, otis – *del, dar svatbeni*. Saltus, us – *plesanje, vulg. tanec*. Contemptus, us – *zametanje, zaverženje, potep-tanje*. Porticus, us – *preddvorje, šetališće pod krovom, pristrošek, ganjk*. Prologus, i – *predgovor, predrečje*. Paradisus, i – *raj, vert pun veselja i vugodnosti*. Epilogus, i – *dokonček, zverha, konec govorenja*. Stilus, i – 1. *bodilce*. 2. *način pisanja ali govorenja*. Dialectus, i – *način govorenja*. Methodus, i – *red navuka, način vuče-nja*. Periodus, i – *obteček zveršenoga govorenja*. Ornatus, us – *kinč, kinčenje, lepa sprava*. Tumultus, us – *buka, praska, vika*. Metus, us – *strah, bojanje, bojazlivost*. Portus, us – *brodišće morsko, struga, breg brodarski, ladjo-zavjetje, brodostaja*.

Salus, utis – *zdravje, zveličenje*. Plebs, bis – *puk, ljudstvo pokolenje*. Pubes, is – *mladost, mlada deca*. Cholera, ae – *jad, ljutost, zlatenica*. Tabes, is – *tuh-njenje, gnijenje, sehnenje*. Echo, us – *oglasje, glasa povraćek, jeka*. Chlamys, idis – *menten, halja, dolama*. Crater, eris – *kupa za pitje, veliki pehar, mazana, bokal*. Na drugome mjestu ista latinska imenica u hrvatskom znači: *žmul, bokal, veliki verč, majolika, široki pehar*. Epigramma, atis – *nadpisek, mudropis*. Thema, atis – *naprevzetje, namerenje*. Poema, atis – *vitočin, pesmočin, pesmenje*. Rhetor, oris – *lepo-složno-govornosti, blagorečnosti, verlo-rečljivosti vučenik, složno-govoritelj*. Itd.

Potom slijedi poglavlje: de Verborum Praeteritis et Supinis. *Od zevsema prešestneih vremen i ležečeh rečih*. Zatim daje objašnjenje kratica koje stavlja uz pojedni latinski glagol: a. – *activum*, n. – *neutrum*, d. – *deponens*, praet. – *prae-teritum*, sup. – *supinum*, inch. – *inchoativum*, med. – *meditativum verbum*. Iako je *Syllabus* (1817.) trebao pomoći kod učenja latinskog jezika, i da se razumije sustav glagolskih vremena, nas zanima njihov hrvatski prijevod. Ovdje navodim, po izboru, niz primjera. Taceo, es, ere, ui, itum – *mučim, čkomim*. Placeo, es, ere, ui, itum – *povoljen sem, dopadam se, vgađam, drag sem*. Fateor, eris, eri, assus, d. – *valujem, očitujem*. Facio, ere, feci, actum, a. – *delam, činim, poslujem*. Rapio, ere, ui, aptum, a. – *grabim, otimljem, zgrabljujem, silum jemljem*. Ago, ere, egi, actum, a. – *činim, poslujem, delam, rabim*. Degeo, ere, egi, n. – *prebivam, stojim, živem, sprevađam, živarim se*. Cogo, ere, oegi, actum, a. – *primarjam, silim, priti-ravam, priganjam*. Insulto, avi, atum, n. – *nadskakujem, 2. osmehavam, obšanu-jem, zešpotavam se, norca si delam*. Premo, ere, ssi, ssum, a. – *gnjetem, tiskam, pritiščem, tlačim, stiskam*. Juro, avi, atum, n. – *prisežem, kunem se, zaklinjam se*. Caedo, ere, cecidi, caesum, a. – *bijem, tučem, morim, ražam, tepem, koljem, sečem*.

Allido, ere, isi, isum, a. – *tresnuti na zemlju, ali vu zid, vudriti se ob kaj, terknuti se*. Explodo, ere, osi, osum, a. – *izganjam, z vikum van gonim, tiram, ispružavam, izhitavam, zesmeavam, izšpotavam*. Supplodo, ere, osi, sum, a. – *z nogami tla tučem, roštam, lupam, bubam, nogu ob nogu vudiram*. Concludo, vel audio, ere, si, sum, a. – *zaklepljem, skup zapiram, dokončam, doveršujem*. Mordeo, ere, momordi, morsum, a. – *grizem, vjedam, koljem, ogrizavam, 2. ogovarjam*. Contendo, ere, contendī, nsum, ntum, n. – *natežujem, pretežem, rastežem, 2. putujem, 3. trudim se, tersim se, 4. jako prosim, 5. svadim se, karam se*. Pungo, ere, pupugi, punctum, a. – *bodem, pikam, beckam*. Furo, ere, n. – *ljutim se, maslačim, od srde stečem*. Ringo, eris, ngi, d. – *zijam, herčim, režim se, zube kažem, zubmi škripljem, ljutim se, vjedam se*. Reminiscor, eris, sci, d. – *spomenujem se, spomenevam se, spomenek imam, v pameti deržim, na pamet mi dohađa*. Abligurio, ire, ivi, itum, a. – *lakomo žerem, vsa pojedam, zatrošujem, imetek čez gerlo tiram, požiram*. Copulo, are, avi, atum, a. – *zvežujem, skup vežem, družim, pajdašim, 2. zdajem, poručam, porukujem*. Crepo, are, ui, itum, n. – *pucam, praskam, praščim, luskam, klopačem, škrebečem, ferkečem, klopčem, škergutam, 2. dičim se zbog kakve vrednosti*. Intono, are, ui, itum, n. – *germim, glas podižem, počimljem, zavikujem, hrustim se, plašim, strašim z oštrem glasom*. Discumbo, ere, ubui, itum, n. – *prisedam, k stolu sedam, posedam*. Incumbo, ere, ui, itum, n. – *nalegam se, naslanjam se, 2. incumbo in, ad studia, marlivo se vučim, v navuk se pdajem*. Succumbo, ere, ui, itum, n. – *podlegam, spoda ležim, dole padam, obladujem se, podajem se*. Seco, are, ui, ctum, a. – *sečem, rubim, cepam, falatam, delim*. Eluo, ere, ui, utum, a. – *izepiram, isplahujem, popiram*. Subluo, ere, ui, utum, a. – *spoda vmivam, perem, podvmivam*. Applico, are, ui, avi, itum, atum, a. – *nakerpavam, našvavam, prilazem, prilagođujem, pristajem, prikladam*. Trado, ere, idi, itum, a. – *predajem, izdajem, izručam, v ruke dajem, podajem*. Insto, are, iti, itum, atum, n. – *nastojevam, primarjam, marlivo se deržim*. Abstineo, ere, ui, tentum, a. – *zderžavam se, habam se, stradam*. Censeo, ere, ui, censum, a. – *štımam, sudim, 2. cenim, precenjam, šacam, 3. računam, brojim*. Stupeo, ere, ui, n. – *osupnujem, osenetujem se*. Praesideo, ere, edi, essum, n. – *napred sedim, predsodujem, ravnam, prvi poglavar jesem*. Tondeo, ere, totondi, tonsum, a. – *pobrivam, strižem*. Propendo, ere, propendi, nsum, n. – *nagnjen sem, nagibljem se, prevagivam, van visim*. Frigeo, ere, xi, n. – *zimem, merzmem, zebem*. Vieo, ere, vievi, vietum, a. – *obvijam, ovežujem, nabijam posudje, vežem*. Moveo, ere, ovi, otum, a. – *gibljem, mičem, namesčujem*. Amoveo, - ovi, otum, a. – *vugibljem, odvergavam, odmikavam*. Promevo, - ovi, otum, a. – *dalje gibljem, nadalje pošiljam*. Ferveo, et fervo, ere, vi, fervui, n. – *kipim, vrem, 2. ljutim se*. Trajicio, ectum, a. – *prehitavam, prek hitam, streljam, vstreljum*. Capio, ere, epi, aptum, a. – *lovim, popadam, jemljem, 2. razmem*. Minuo, ui, utum, a. – *drobim, mervim, pomenšavam, na menje spravljam*. Svesco, ere, evi, etum, n. – *viknem,*

privučam se, navadim se, običujem. Pasco, ere, avi, pastum, a. – *hranim se, pasem, kermim.* Pedo, ere, pepedi, n. – *vetre iz terbuha pušćam, odpuhavam, perdim, pezdim, popušćam.* Plaudo, ere, si, sum, n. – *radujem se, rukami pleskam od veselja.* Tego, ere, xi, ctum, a. – *krijem, pokrивam, zakrivam, odevam.* contego, xi, ctum, a. – *pokrивam, zagrinjam, priodevam, prikrivam.* Conjungo, xi, ctum, a. – *sklaplem, združujem, zestavljam.* Disjungo, xi, ctum, a. – *razdruževam, rastavljam, rasklapljem, rasprežujem.* Tingo, ere, xi, ctum, a. – *moćim, namaćem, bojim, peregr. farbam.* Pingo, ere, nxi, pictum, a. – *obrazim, z bojum pišem, bojim, slikujem, vulgo. malam.* Eligo, egi, ectum, a. – *zbiram, odebiram, prebiram.* Frango, ere, egi, actum, a. – *terem, trupljem, lamljem, lomim, keršem, potiram.* Spargo, ere, si, sum, a. – *škropim, sipljem, posipavam.* Ango, xi, ctum, a. – *stiskam, skerbim se, mućim, trapim, davim, gutim, dušim.* Convello, ulsi, ulsum, a. – *pućem, plevem, 2. potiram, podiram.* Depello, uli, ulsum, a. – *odganjam, odtiravam.* Gemo, ere, ui, itum, n. – *tugujem, žalostim se, skućim, jećim, žalosten zdihavam.* Como, ere, psi, ptum, a. – *kinćim, snažim, lasi rugam, cifram.* Imprimo, essi, essum, a. – *pritiškam, štampam, 2. v pamet zabijam, 3. pečatim.* Compono, osui, itum, a. – *slažem, skup stavljam, zagrinjam, znašam.* Sterno, ere, stravi, stratum, a. – *podim, taracam, prestiram, postiljam.* Carpo, ere, psi, ptum, a. – *tergam, odkinujem, 2. karam, psujem.* Tero, ere, trivi, tritum, a. – *terem, drobim, na drobno tućem, meljem, stružem, peregr. ribam.* Pinso, ere, pinsi, pinsui, pinsitum, pinsum, pistum, a. – *vu možaru tućem, terem, meljem, 2. kruh mesim, pečem, 3. kljujem.* deflecto, xi, xum, a. – *na stran idem, ogibljem se, zahajam, s puta izhađam, odstupljujem.* Verito, ere, verti, versum, a. – *obraćam, vertim, obernujem.* Sisto, ere, stiti, statum, a. – *pred koga postavljam, zoćim, napervo dohađam, 2. prestajem, vstavljam.* Texo, ere, xui, xtum, a. – *tkem, 2. pletem, slažem, napravljam.* Absolvo, olvi, olutum, a. – *dokanćam, doveršujem, 2. oslobađam, 3. odvežujem, odrešujem, 4. odpravljam.*

Polio, ire, ivi, ii, itum, a. – *gladim, svetlam, snažim, čistim, peregr. paleram.* Mugio, ivi, itum, n. – *zvenćim, šumim, mumlam.* Subvenio, eni, antum, n. – *na pomoć dohađam, pomažem.* Consentio, sensi, sum, n. – *privoljujem, skup deržim.* Ulcisor, eris, isci, ultus, d. – *fantim se, zadovoljšćinu z drugoga vzeti, osvetiti.* Persequor, equi, quutus, d. – *preganjam, nastorujem, 2. nasleđujem, 3. branim, 4. zveršujem.* Subsequor, equi, quutus, d. – *s kem idem, tik sledim.*

Digredior, redi, essus, d. – *razestajem se, 2. odstupljujem.* Praegredior, redi, essus, d. – *pred idem, prehađam.* Progredior, redi, essus, d. – *dalje idem, napervo idem, odhađam, napređujem.* Fruor, eris, ui, uitus, d. – *vživam, radujem se itd.*

Ovdje se iz predočenih primjera hrvatskoga leksika u *Syllabusu* (1817.) doista razabire ogromno bogatstvo jezika kojim se govorilo i kojim su pisane hrvatske knjige kajkavske osnovice 18. i 19. stoljeća. Mikloušić je, kao profesor latinske gramatke, dao veliki doprinos usustavljanju hrvatskoga gramatičkoga nazivlja,

kojim su se u nastavi služili gotovo svi kasniji ilirci, ukoliko su se školovali u Hrvatskoj. Ujedno je to i primjer kako je Mikloušić latinsku gramatičku terminologiju prevodio na hrvatski i kako je pojedine primjere tumačio. U hrvatskim se značenjima Mikloušić služi riječima koje su tada bile u narodu funkcionalno prisutne. On je shvatio da je snaga jezika u tome, ako je u stanju jedan latinski pojam izraziti s više hrvatskih jednakovrijednica, koje u određenom trenutku izbora i kod određena teksta mogu imati svoju semantičku nijansu, zapravo stilističku. Osim toga, bogatstvo leksičke (imenične i glagolske tvorbe) koju nam Mikloušić pokazuje u hrvatskim primjerima, također je dio nepresušne kajkavske riznice riječi. Kao da je autor, kod izrade *Syllabus* (1817.) imao pred očima riječi Pavla Rittera Vitezovića (1652. - 1713.), koji je u *Predgovoru* svoje *Kronike* (1696.) zapisao: „Pače i s tim se diče jeziki, čim se večkrat i drugačije jedna reč izreči more; i u tom se vnogi razumni ljudi trude, da odiče svojega naroda jezik, kakor od drugih prositi ništar mu ne bi bilo potrebno.“

Iz svega ovdje predočenoga, postaje posve jasno da je dobro poznavanje svoga materinskog jezika bilo vrlo važno kod učenja latinskoga jezika. Iako taj materinski jezik, u školskoj nastavi, nije uvijek imao onu prednost kao što je to imao latinski jezik (barem ne do 1773. pa i kasnije), on je (hrvatski) ipak bio jezik pretpostavljen, tj. njegovo znanje se pretpostavljalo, jer dječaci su u svojem roditeljskom domu ipak *horvatski* komunicirali (barem njih većina, ukoliko nisu bili svi sinovi stranih zanatlija u Zagrebu ili Varaždinu). Uostalom, još su u isusovačkoj gimnaziji pravila latinske slovnice profesori tumačili horvatskim jezikom, jer hrvatski đaci nisu mogli učiti latinski jezik iz njemačkih knjiga kojih jezik nisu znali.⁹ Mikloušićev *Syllabus* (1817.) valjalo bi detaljnije proučiti s gledišta semantike i morfologije. Ovim prilogom htio sam i na to upozoriti.¹⁰

⁹ O tome nam bjelodano svjedoči i Nikola Plantić svojim *Kratkim vpeljavanjem k dijačkom govorenju* (1774.); više o tome vidi: Alojz Jembrih, *Plantićeva latinsko-hrvatska gramatika* (II. dio, 1774.). *Prilog povijesti hrvatskih gramatika*, Radovi Leksikografskoga Zavoda Miroslav Krleža, br. 9, Zagreb, 2000., 23-52.

Što se grafije u *Syllabusu* (1817.) tiče, ona je uobičajena latinična grafija kojom su pisane dopreporodne hrvatskokajkavske knjige. Sve sam primjere u ovome radu pisao u transkripciji – suvremenom hrvatskom latinicom, pri čemu sam čitao: ch – č: cherto, vechere, rech; dy, gy – đ, medyimorje, desdy, gyungy hangyar; y – i (veznik), ly – lj: izpelyan, zibely, krelyut; ny – nj: padanye, vuchenya, zaszunya; s, sh, ss – š: pomensslivo, Shlavonia, shafran, obilneshi, mestria, marsse, ; s – ž: suna, sivina, smuly, prates, dersava; sch – šč: dvorishe, jezerishe; zk, zp, zt – sk, sp, st: zpameten, jasznozt, melinzki, vinzka, mladost.

¹⁰ Društvo hrvatskih književnika - znanstvenim kolokvijem 12. prosinca 2017. - obilježilo je 250. obljetnicu rođenja Tomaša Mikloušića, s izlaganjima dr. sc. Ivane Klinčić, dr. sc. Marijane Borić i prof. dr. sc. Alojza Jembriha.

GRAMMATICAL TERMS AND LEXICAL POLYVALENCY IN MIKLOUŠIĆ'S SYLLABUS (1817)

(honoring the 250th anniversary of Mikloušić's birth)

By Alojz Jembrih, Zagreb

Summary

Along with a short overview of Tomaš Mikloušić's work, his commitment and care for the Croatian/Kajkavian language (1767 – 1833), this paper presents Mikloušić's school textbook Syllabus vocabularum Gramaticae Emmanuelis Alvares, in croaticam linguam conversorum. Budaë typis regiae Universitatis Anno M.DCCCXVII. (1817).

The presented examples in the paper show how in his textbook Mikloušić transformed Latin grammatical terms into Kajkavian terms, expanding thus the Kajkavian literary language's semantic corpus. Since this is about the book from which Zagreb students and others learned Latin according to the traditional Alvares grammar, this paper is also about Alvares. Mikloušić translated into Kajkavian all the words he found in Syllabus (1817), reaffirming thereby his previous thesis that Kajkavian (Horvatski/Croatian) can be highly evaluated as a language rich in words, i.e. for its abundance of expressions and meanings. This paper demonstrates that it is really so.

Key words: Latin language; Emanuel Alvares; Latin grammar; Kajkavian language; Tomaš Mikloušić